

УДК 378:338.48-051

МІСЦЕ І ЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ» В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ З ТУРИЗМУ

Слатвінська Л. А.

Анотація. У статті проведено аналіз основних сучасних вимог до якості підготовки фахівців у сфері туризму. Акцентовано увагу на кадровому забезпеченні туристичного сектору економіки, який відчуває дефіцит спеціалістів нової генерації в усьому світі. Відзначено, що одним із шляхів розв'язання цієї проблеми є інноваційна академічна і практична підготовка кадрів з туризму. Обґрунтовано роль і місце професійно орієнтованих дисциплін, зокрема, дисципліни циклу професійної підготовки «Організація туризму» у фаховій підготовці бакалаврів з туризму. Дисципліна «Організація туризму» входить до обов'язкового компоненту освітньої програми підготовки бакалаврів з туризму. Основна мета дисципліни «Організація туризму» у системі підготовки фахівців сфери туризму – формування системи теоретичних знань та прикладних вмінь і навичок щодо організації і технології туристичної діяльності в умовах конкуренції на ринку туристичних послуг, а також вирішення конкретних соціально-економічних завдань, що виникають у сфері туристичної індустрії в процесі заснування власного туристичного бізнесу і управління туристичними підприємствами. Доведено ефективність зміни традиційних форм проведення семінарів з предмету «Організація туризму» на інтерактивні: співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці). Зазначено, що організація інтерактивного навчання сприяла використанню рольових ігор, опрацюванню дискусійних питань, моделюванню життєвих ситуацій, спільному вирішенню проблем на основі аналізу обставин та відповідних ситуацій. Відповідно, кожен із напрямів підготовки передбачає отримання певної системи знань і вмінь, що досягається через засвоєння предметів відповідного циклу, поєднання теоретичної підготовки з практикою та самостійною і науково-дослідною роботою студента. Професійно орієнтовані дисципліни є важливою складовою в системі фахової підготовки майбутніх бакалаврів з туризму, яка забезпечує їх професійне становлення. Уніфікація змісту і структури навчальних програм та професійно-орієнтованих дисциплін, доцільна послідовність вивчення, наступність використання компонентів знань щодо загальних об'єктів вивчення є необхідною умовою підвищення якості підготовки бакалаврів з туризму.

Ключові слова: професійна підготовка, організація туризму, бакалавр з туризму.

JEL I29, L83

THE PLACE AND IMPORTANCE OF DISCIPLINE “TOURISM ORGANIZATION” IN THE TRAINING SYSTEM OF BACHELORS IN TOURISM

Lesia Slatvinska

Abstract. The article analyzes the main modern requirements for specialists training quality in the field of tourism. It emphasizes on the providing personnel resources in the tourist sector of the economy, which is experiencing a shortage of new generation specialists worldwide. It is noted that one of the ways for solving this problem is innovative academic and practical training of tourism personnel. The role and place of professionally oriented disciplines, in particular, the discipline of the professional training cycle “Tourism Organization” in the bachelors' in tourism professional training is substantiated. The discipline “Tourism Organization” is included in the compulsory component of the educational program for bachelors in tourism preparation. The main purpose of the discipline “Tourism Organization” in the

system of training specialists in the field of tourism is the formation of theoretical knowledge and applied skills as well as abilities for organization and technologies of tourism activities in terms of competition in the tourist services market, as well as solving specific socio-economic problems arising in the tourism industry field in the process of establishing its own tourism business and management of tourism enterprises. The article proves the effectiveness of changing the traditional forms of conducting seminars on the discipline "Tourism Organization" to interactive that include: co-education, mutual learning (collective, group, cooperative learning). The author underlines that the organization of interactive learning contributed the use of role-playing games, issues discussion, modelling of life situations, joint problem solving based on the analysis of circumstances and the relevant situations. Accordingly, each of the areas of training involves the receiving of a certain knowledge and skills system, which is achieved through the assimilation of the subjects of the corresponding cycle, a combination of theoretical training with the practice and independent and research work of the student. Professionally oriented disciplines are an important part of the professional bachelors' in tourism training system, which ensures their professional development. The unification of the content and structure of the curriculum and professionally-oriented disciplines, the appropriate sequence of study, the continued usage of knowledge components in relation to common study objects is a prerequisite for improving bachelors' in tourism training quality.

Keywords: professional training, tourism organization, bachelor of tourism.

DOI: 10.31499/2616-5236.1(4).2018.132468

Постановка проблеми. Економічні та соціальні перетворення, які відбуваються в Україні, зумовили глибокі структурні зміни в туризмі, що призвели до проблем, пов'язаних з недоліками в управлінні туризмом, стихійним розвитком туристичної індустрії, недосконалістю законодавчої та нормативної бази туризму, недосконалістю системи кадрової підготовки. Актуальність і доцільність дослідження проблеми фахової підготовки майбутніх менеджерів туризму зумовлені необхідністю подолання суперечностей, які існують між потребою суспільства у високоякісних спеціалістах для галузі туризму і недостатнім рівнем їх підготовки, що зумовлено відсутністю уніфікації змісту та структури професійно орієнтованих дисциплін, які й забезпечують фахову підготовку спеціалістів [1, с. 322].

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. У Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. зазначається, що у контексті глобалізаційних тенденцій і сучасних викликів

українська вища школа повинна професійніше готувати людину до життя в інформаційному суспільстві, суспільстві знань та інновацій, формувати людину з інноваційним мисленням, інноваційною культурою, здатністю до інноваційної діяльності, що стає запорукою конкурентоспроможності національної економіки [2]. Усі перелічені вимоги безпосередньо впливають й на процес професійної підготовки кадрів для сфери туризму.

Створення нової освітньої системи, адаптованої до динамічних змін, що відбуваються у туризмі в умовах інноваційної економічної формації, стало пріоритетним завданням й у більшості країн Європи. Як відомо, туризм є унікальним видом діяльності, яка відрізняється глобальністю, сталим розвитком та позитивними економічними результатами. Глобалізація, зростання туристичних потоків висувають нові вимоги до туристичної освіти. Серед них, у першу чергу, наявність єдиних професійних кваліфікацій туристичної діяльності:

знання мов, культури, економіки, правової та соціальної систем країн-партнерів, дотримання єдиних технологічних і гуманітарних норм [3].

Значну роль у розв'язанні проблеми підготовки кадрів відіграє Всесвітня туристична організація (UNWTO), яка підтримує освіту і проведення навчальних програм з туризму. За ініціативи UNWTO розроблені вичерпні Стандарти міжнародної класифікації туристичної діяльності [4]. В останні роки з'явилася ідентифікація в галузі туризму та в системі підготовки кадрів для неї із значною кількістю спеціалізацій, що віддзеркалюють різноманітність туристичних послуг і враховують перспективи стрімкого розвитку галузі. Саме це може виступати перевагою і результатом інноваційності та гнучкості туристичної освіти. Проте, й дотепер туристичний сектор економіки відчуває дефіцит спеціалістів нової генерації в усьому світі [5]. Одним із шляхів розв'язання цієї проблеми є академічна підготовка кадрів з туризму.

Необхідність створення галузевої системи підготовки кадрів для галузі туризму, уніфікації в підготовці спеціалістів, актуалізує питання розробки теоретичних, методичних та дидактичних засад професійної освіти. Розробка парадигми професійної підготовки менеджера туризму як одне з актуальних завдань сучасної професійної педагогіки, повинна передбачати формування світоглядної концепції спеціаліста, в межах якої закладаються основи фахового, економічного та логіко-інформаційного мислення, накопичуються необхідні знання, виробляються навички та вміння. Кожен із напрямів підготовки передбачає отримання певної системи

знань і вмінь, що досягається через засвоєння предметів відповідного циклу, поєднання теоретичної підготовки з практикою та самостійною і науково-дослідною роботою студента [1, с. 322].

В. К. Федорченко, Н. А. Фоменко, Н. Г. Ничкало, І. В. Зорін, І. А. Зязюн, В. А. Квартальнов, Л. Г. Лук'янова, Т. Г. Сокол, які зробили вагомий внесок у вирішення цієї проблеми, підкреслюють, що професійне знання не є однорідним, воно містить три основних компоненти: загальнопрофесійні знання, які відрізняють одну професію від іншої, науково-предметні (дисциплінарні) знання, що мають науково-технологічну природу, і суто фахові, диференційовані знання [6, с. 129].

Формулювання цілей дослідження. Обґрунтувати роль і місце професійно орієнтованих дисциплін, зокрема, дисципліни циклу професійної підготовки «Організація туризму» у фаховій підготовці бакалаврів з туризму.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування.

Вища освіта та система вищої освіти України, як структурна одиниця ступеневої системи освіти, мають свої специфічні цілі. Вони узагальнюються у змісті вищої освіти – обумовленій вимогами та потребами суспільства системі знань, умінь і навичок, світоглядних і громадських якостей людини, що мають бути сформовані в процесі навчання. Зміст освіти виступає як один з основних засобів розвитку особистості та формування її базової культури. В свою чергу, зміст вищої освіти під час його реалізації системою вищої освіти трансформується у зміст навчання, який виступає у відношенні до змісту освіти як

засіб по відношенню до мети, і являє собою науково-обґрунтований дидактичний та методичний матеріал, засвоєння якого забезпечує особі можливість здобуття академічної та професійної кваліфікації [7, с. 72-76]. Зміст навчання, відображений у існуючих стандартах, конкретизується у навчальних планах закладів вищої освіти і навчальних програмах дисциплін. Саме у навчальних дисциплінах (предметах, навчальних курсах) отримує свою конкретизацію зміст освіти, представлений у навчальних планах на рівні теоретичного осмислення. У навчальних програмах дисциплін загальний зміст підготовки спеціаліста перетворюється на логічну структуру окремих тем і дисципліни в цілому, задаються діагностичні цілі засвоєння, засоби навчання та контролю, нормативний час навчальної роботи. Навчальний предмет є змістовно-організаційним компонентом професійної підготовки студентів закладів вищої освіти, що визначається педагогічно адаптованою системою навчальних знань. Ці знання структуруються відповідно до професійного змісту, що є дидактичним аналогом відповідної галузі наукових, науково-технічних, виробничих (технологічних) і суспільних знань та досвіду професійної діяльності людини. Зміст кожного навчального предмету структурований у систему, відповідній науковій дисципліні або галузі знань, що містить опис основних положень тієї чи іншої галузі наукових знань або досвіду виробничої (професійної) діяльності [8].

Педагогічні умови навчально-методичного забезпечення підготовки кадрів для сфери туризму визначаються, в першу чергу, самою професійною сферою, яка має неоднозначний та багатоаспект-

ний характер. Різномірність і багатоструктурність природи туристичної діяльності визначають мультидисциплінарність навчальних планів, пов'язаних із розвитком професійного мислення [9].

Підготовка менеджера туризму передбачає отримання певної системи знань і вмінь шляхом засвоєння дисциплін відповідного циклу, а саме: гуманітарної підготовки, природничо-наукової та загальноекономічної, професійно орієнтованої в межах як нормативної частини, так і вибіркової [1, с. 322].

В Навчально-науковому інституті економіки та бізнес-освіти Уманського державного педагогічного університету (УДПУ) імені Павла Тичини сформовано компоненти освітньої програми спеціальності 242 «Туризм». Професійно орієнтовані дисципліни відіграють проміжну роль між загальноосвітньою та професійною підготовкою та виступають у ролі наскрізного компоненту змісту освіти.

Блок дисциплін з організації туристської діяльності створює систему більш високого порядку внаслідок того, що забезпечує студентів знаннями про основи і механізм функціонування туристичної галузі, законодавчу та нормативну базу туризму, інструменти державного регулювання галуззю туризму, у ролі яких виступають ліцензування, стандартизація та сертифікація туристських послуг, організаційно-правові форми туристичних підприємств, організацію договірних відносин на туристичному підприємстві, організацію роботи з постачальниками послуг тощо. У процесі проходження навчальної практики студенти реалізують отримані знання та набувають умінь і навичок щодо організації туризму відповідно законодавчих

нормативів, ринкових тенденцій і міжнародних галузевих рекомендацій [1, с. 323].

Дисципліна «Організація туризму» є обов'язковим компонентом освітньої програми підготовки бакалаврів з туризму. Завдання предмету – теоретична підготовка студентів спеціальності «Туризм» з питань: розвитку системного мислення щодо організації туристичної індустрії; засвоєння нормативно-правової бази у сфері туризму та рекреації; оволодіння понятійно-термінологічним апаратом технології туристичної діяльності; вивчення особливостей організації туристичного бізнесу; ознайомлення з особливостями співпраці туроператора із постачальниками туристичних послуг та діловими партнерами; визначення потреб туристичного ринку та формування нового туристичного продукту на основі комплексу відповідних послуг, що користуються попитом туристів; формування вмінь щодо створення конкурентоспроможного і якісного турпродукту, відпрацювання схем його просування та реалізації на ринку туристичних послуг; оволодіння методикою розробки турів, прокладання туристичних маршрутів і складання програм туристичного обслуговування; відпрацювання усіх складових організаційно-технічного забезпечення, туристичного супроводу та організації якісного обслуговування туристів на маршрутах турів; засвоєння та дотримання вітчизняних і міжнародних стандартів туристичного обслуговування; забезпечення документаційного оформлення турів та комплектації туристичних пакетів; організації обліку і контролю надання туристичних послуг та оформлення туристичної звітності; гара-

нтування та забезпечення безпеки туристів під час туристичних подорожей; використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій з метою планування, розробки, організації та просування турів [10].

Цей предмет є для студентів важливою складовою у фаховій освіті. Крім того, він має на меті допомогти студентам осмислити й визначити особливості майбутньої роботи, а також власні пріоритети, основи фахової придатності та підготувати до сприйняття фахових знань. Таким чином, предмет виконує роль «вектора», закладає той самий необхідний теоретичний фундамент, який дозволяє органічно перейти до вивчення інших туристичних дисциплін. Основна мета дисципліни «Організація туризму» у системі підготовки фахівців сфери туризму – формування системи теоретичних знань та прикладних вмінь і навичок щодо організації і технології туристичної діяльності в умовах конкуренції на ринку туристичних послуг, а також вирішення конкретних соціально-економічних завдань, що виникають у сфері туристичної індустрії в процесі заснування власного туристичного бізнесу і управління туристичними підприємствами.

Навчальна дисципліна «Організація туризму» традиційно викладається у закладах вищої освіти для студентів спеціальності «Туризм». Є складовою циклу професійної підготовки бакалаврів з туризму, що націлена ввести студентів у світ туризму як феноменального соціально-економічного явища. Предмет «Організація туризму» закладає фундамент системного пізнання фаху, навчає студентів оперувати термінологічним і технологічним апаратом туризму. Це

обумовлює підходи як до відбору змісту предмету, так і до форми його викладення – максимально спрощеної, доступної, прозорої для людини, яка студіює складну сферу туризму. У той же час навчальна дисципліна «Організація туризму» представляє собою складну наукову дисципліну, яка вивчає туризм.

Навчально-тематичний план програми предмету «Організація туризму» включає лекційні заняття, на яких студентів знайомлять із системою знань, що формують комплекс фахових компетентностей. Програма містить також семінарські заняття для опрацювання та конкретного осмислення теоретичних питань, модульну контрольну роботу та індивідуальне науково-дослідне завдання, план самостійної роботи. Контрольна робота виконується письмово по варіантах, кожний з яких містить питання з основних тем курсу. Індивідуальне науково-дослідне завдання виконується за обраною темою і самостійна робота проводиться відповідно методичних рекомендацій. Формою підсумкового контролю знань є екзамен.

Сокол Т. Г. у своєму дослідженні акцентує увагу на тому, що в традиційній педагогіці сформувався знанієво-орієнтований підхід до визначення сутності освіти, при якому в центрі уваги знаходяться знання як відображення духовного багатства людства. Але, в останній час, в світлі тенденцій гуманізації освіти все більш утверджується особистісно-орієнтований підхід до визначення сутності змісту освіти як педагогічно адаптованої системи знань, навичок і вмінь, досвіду творчої діяльності та досвіду емоційно-вольового відношення, засвоєння якої повинно забезпечити формування всебічно розвинутої

особистості. Самоствердження, самореалізація та самовизначення особистості фахівця сфери туристичного менеджменту є стратегічним завданням вищої туристичної освіти, яке вимагає переходу від регламентовано-контрольованих способів організації навчального процесу до активно розвиваючих, творчих [3].

В Навчально-науковому інституті економіки та бізнес-освіти УДПУ імені Павла Тичини традиційні форми проведення семінарів з предмету «Організація туризму» були замінені інтерактивними формами їх проведення. Під інтерактивним навчанням мають на увазі співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці). Організація інтерактивного навчання передбачає використання рольових ігор, опрацювання дискусійних питань, моделювання життєвих ситуацій, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідних ситуацій.

В загальній педагогічній практиці відомо, що впровадження групової навчальної діяльності є важливим засобом формування професійної компетентності та сприяє підготовці спеціалістів для подальшої роботи в команді. Імітаційно-ігровий підхід реалізується через використання імітаційно-ігрових форм та методів, які дають змогу не тільки з'ясувати, поглибити та закріпити теоретичний матеріал, а й навчити студентів самостійно мислити, діяти, вести науковий диспут, здійснювати пошук оптимального виходу із запропонованих професійних ситуацій та особисто відповідати за прийняті рішення.

Для проведення семінарів з предмету «Організація туризму» була обрана форма групової навчальної діяльності з елементами «ділової гри». Контрольні

заміри рівня навченості, проведені за результатами впровадження інноваційних форм організації семінарських занять, показали значне підвищення та стабільну динаміку рівня навченості. Після апробації нових форм організації викладання предмету «Організація туризму» були розроблені методичні рекомендації з проведення семінарських занять, які увійшли до робочої програми предмету.

Для отримання позитивних результатів упровадження цієї форми навчальної діяльності необхідно дотримуватися низки основоположних принципів, серед яких:

- орієнтація на практичну підготовку з урахуванням кращих світових стандартів туристичного сервісу та гостинності;

- урахування запитів роботодавців та кваліфікаційних вимог;

- застосування компетентнісного підходу;

- надання можливості вибору теми індивідуального науково-дослідного завдання, забезпечуючи безперервність

удосконалення і реалізації результатів навчання;

- застосування сучасних інформаційних технологій в навчанні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, професійно орієнтовані дисципліни є важливою складовою в системі фахової підготовки майбутніх бакалаврів з туризму, яка забезпечує їх професійне становлення. Уніфікація змісту і структури навчальних програм та професійно-орієнтованих дисциплін, доцільна послідовність вивчення, наступність використання компонентів знань щодо загальних об'єктів вивчення є необхідною умовою підвищення якості підготовки бакалаврів з туризму.

Перспективи подальшого наукового дослідження можливі в напрямку обґрунтування міждисциплінарних зв'язків предметів професійно орієнтованого циклу з метою підвищення якості підготовки фахівців у сфері туризму відповідно до вимог інформаційного суспільства та реалізації мети мультикультурного діалогу в індустрії гостинності.

Список використаної літератури

1. Місце і роль професійно орієнтованих дисциплін у фаховій підготовці майбутніх менеджерів туризму / І. В. Щоголева // Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 8(2). – С. 322–325.
2. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Г. О. Андрощук, І. Б. Жилияєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. – К. : Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
3. Сокол, Т. Г. Місце і значення предмету «Основи туризмознавства» в системі професійної підготовки менеджерів туризму / Т. Г. Сокол // Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі : матер. 4-ої міжнар. наук.-практ конф. / за ред. І.В.Саух. – Житомир : ЖФ КІБІТ, 2010. – С. 206–208.
4. World Tourism Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.world-tourism.org.
5. Никитина, Е. А. Региональные проблемы развития туризма и международная интеграция при подготовке кадров / Е. А. Никитина // Современные проблемы науки и образования. – 2006. № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=458>.

6. Басюк, І. Д. Основи туризмології : навч.-метод. посіб. / І. Д. Басюк. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2005. – 204 с.
7. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика : монографія / За ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький : ТУП, 2002. – 334 с.
8. Павленко, М. П. Проблема визначення структури змісту курсу «Комп'ютерні мережі» для студентів інженерно-педагогічних спеціальностей // Проблеми сучасного підручника : збірник наукових праць. – К. : Педагогічна думка, 2004. – Вип. 5. – С. 143–148.
9. Лук'янова, Л. Г. Освіта в туризмі : навч.-метод. посіб / Л. Г. Лук'янова. – К. : Вища шк., 2008. – 719 с.
10. Слатвінська, Л. А. Робоча програма навчальної дисципліни «Організація туризму» для студентів спеціальності 242 «Туризм» / Л. А. Слатвінська ; УДПУ імені Павла Тичини. – Умань, 2017. – 14 с.

References

1. Shchoholieva, I. V. (2011), “The place and role of professional-oriented disciplines in the professional training of future tourism managers”, *Vytoky pedahohichnoi maisternosti. Serii: Pedahohichni nauky*, vol. 8(2), pp. 322–325.
2. Androshchuk, H. O., Zhyliayev, I. B., Chyzhevskiy, B. H. and Shevchenko, M. M. (2009). *Stratehiia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy na 2010–2020 roky v umovakh hlobalizatsiinykh vyklykiv* [Ukraine's Innovation Development Strategy for 2010–2020 in the context of globalization challenges], Parlamentske vydavnytstvo, Kyiv, Ukraine.
3. Sokol, T. H. (2010), “The place and the value of the subject “Fundamentals of Tourism Studies” in the system of professional training of tourism managers”, *Aktualni problemy, suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku industrii turyzmu v Ukraini ta Polshchi* [Current problems, current state and prospects of the tourism industry development in Ukraine and Poland], *Materialy IV mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Materials of the IV International scientific and practical conference], ZhF KIBIT, Zhytomyr.
4. Official site of World Tourism Organization (2018), available at: www.world-tourism.org (Accessed 23 March 2018).
5. Nikitina, E. A. (2006), “Regional problems of tourism development and international integration in the training of personnel”, *Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya*, [Online], no. 4, available at: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=458> (Accessed 23 March 2018).
6. Basiuk, I. D. (2005), *Osnovy turyzmolohii* [Fundamentals of Tourismology], Aksioma, Kamyanets-Podilsky, Ukraine.
7. Nychkalo, N. H. (ed.) (2002), *Derzhavni standarty profesiinoy osvity: teoriia i metodyka* [State standards for vocational education: theory and methodology], TUP, Khmelnytskyi Ukraine.
8. Pavlenko, M. P. (2004), “The problem of determining the structure of the content of the course “Computer Networks” for students of engineering and pedagogical specialties”, *Problemy suchasnoho pidruchnyka*, vol. 5, pp. 143–148.
9. Luk'ianova, L. H. (2008), *Osvita v turyzmi* [Education in tourism], Vyscha shkola, Kyiv, Ukraine.
10. Slatvinska, L. A. (2017), *Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Orhanizatsiia turyzmu» dlia studentiv spetsialnosti 242 «Turyzm»* [Work program of the discipline “Tourism organization” for students of specialty 242 “Tourism”], Uman, Ukraine.

Бібліографічний опис для цитування:

Слатвінська, Л. А. Місце і значення навчальної дисципліни «Організація туризму» в системі підготовки бакалаврів з туризму // Науковий журнал «Економічні горизонти». – 2018. – № 1(4). – С. 99–106.